

державної податкової служби : матеріали науково-практичного круглого столу (м. Ірпінь, 29 березня 2013 р.). Ірпінь : Нац. ун-т ДПС України, 2013. С. 7–9.

14. Василевська Г. Економічні засади теорії податкового адміністрування в Україні. *Економічний аналіз*. 2008. Вип. 3 (19). С. 76–81.

15. Теремецький В. І. Податкові правовідносини в Україні : монографія. Харків : Дис плюс, 2012. 648 с.

16. Бутаков Д. Д. Основы мирового налогового кодекса. *Финансы*. 1996. № 8. С. 23–27.

17. Деменко О. Є. Принципи адміністрування податків. *Європейські перспективи*. 2013. № 1. С. 55–61.

18. Визначення основних критеріїв (індикаторів) для відбору платників податків до Плану-графіка проведення перевірок. *Вісті : Інформаційний бюлетень*. 2009. № 74.

19. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку розподілу платників податків за категоріями уваги : Наказ ДПА України від 30 червня 2006 р. № 373.

20. Гудима О. В. Становлення та розвиток системи податкового адміністрування в Україні. *Держава та регіони*. 2013. № 6. С. 100–103.

21. Теремецький В. І. Принципы налогового администрирования. *Человек : преступление и наказание*. 2013. № 1 (80). С. 203–206.

22. Рогачов Ю. М. Нова наукова доктрина адміністративного права як шлях до реформування адміністрування податків і зборів в Україні. *Адміністративне право і процес*. 2014. № 2 (8). С. 39–46.

УДК 347.73

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.1.20>

ЗАВЕРУХА О.Б.

КОНФЛІКТНІСТЬ ПОДАТКОВИХ ВІДНОСИН: ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

CONFLICT IN TAX RELATIONS: CAUSES AND WAYS TO OVERCOME

Проведені в Україні податкові реформи навряд чи здатні зменшити податковий тягар, оскільки частина платежів були об'єднані в один тип, а податкову базу по значній кількості податків було розширено. Підкреслено, що конституційні обмеження на кшталт таких, що застосовуються у деяких країнах Європи, можуть відігравати вирішальну роль у забезпеченні раціональності та узгодженості податкового регулювання, сприяючи збалансованості, послідовності, стабільності, передбачуваності та правовому захисту прав та інтересів учасників.

Охарактеризовано владно-майновий характер податкових відносин, що передбачає взаємодію платників податків і податкових органів, опосередковану відносинами власності. Така опосередкованість виключає цілковито повне підкорення зобов'язаної сторони (платників) вимогам контролюючих органів, та має на меті взаємодію між учасниками податкових відносин, перш за все, через застосування механізмів, спрямованих на обмеження майнових їх прав. У будь-якому разі, ці відносини передбачають дотримання податкового законодавства як платниками податків, так і податковими органами.

© ЗАВЕРУХА О.Б. – кандидат юридичних наук, голова (Восьмий апеляційний адміністративний суд)

Увага приділена врахуванню принципу добровільності сплати податку, що також має значення у вирішенні конфлікту. Коли платники податків сприймають податкову систему як ефективну, чітку та необтяжливу, це посилює підзвітність і сприяє уявленню про оподаткування як про суспільний договір.

Для вирішення конфлікту інтересів у податково-правовому регулюванні необхідна координація різних факторів і підходів. Один із підходів полягає у створенні прозорої та ефективної податкової системи, яка вселяє впевненість у громадян щодо належного використання їхніх податкових внесків для загального блага. Крім того, розробка механізмів соціального захисту та розподілу доходів має важливе значення для забезпечення справедливості системи оподаткування.

Ключові слова: вирішення конфлікту, державні інтереси, інтереси контролюючих органів, інтереси платників податків, конфлікт, оподаткування, податковий конфлікт, податкові відносини, податок, учасники податкових відносин.

The article analyzes the issues of the relationship between private, societal, and public interests in tax relations. It emphasizes that tax reforms implemented in Ukraine are unlikely to reduce the tax burden since certain payments have been consolidated into one type, and the tax base has been expanded across numerous taxes. It is stressed that constitutional constraints, similar to those applied in some European countries, can play a decisive role in ensuring rationality and coherence in tax regulation, promoting balance, consistency, stability, predictability, and legal protection of the rights and interests of participants.

The fiscal and proprietary nature of tax relations is characterized, involving the interaction between taxpayers and tax authorities, mediated by property relations. This mediation excludes complete subordination of the obligated party (taxpayers) to the demands of supervisory bodies and aims at the interaction between participants in tax relations, primarily through the application of mechanisms that restrict their property rights. In any case, these relations require compliance with tax legislation by both taxpayers and tax authorities.

Attention is devoted to considering the principle of voluntary tax payment, which is also significant in conflict resolution. When taxpayers perceive the tax system as efficient, transparent, and non-burdensome, it enhances accountability and fosters the perception of taxation as a social contract.

To address conflicts of interests in tax and legal regulation, coordination of various factors and approaches is necessary. One approach involves creating a transparent and effective tax system that instills confidence in citizens regarding the proper utilization of their tax contributions for the common good. Additionally, the development of mechanisms for social protection and income distribution is crucial for ensuring fairness in the taxation system.

Key words: conflict resolution, state interests, interests of controlling bodies, interests of taxpayers, conflict, taxation, tax conflict, tax relations, tax, participants in tax relations.

Вступ. Конфліктність є неодмінною складовою суспільного розвитку. Конфлікти виникають внаслідок протиріч між інтересами, думками, поглядами та цілями учасників відповідних відносин. Розв'язання цих конфліктів стимулює еволюційний розвиток суспільства. При цьому сфера податкових відносин відноситься до однієї з найбільш конфліктних, що обумовлено різноманітністю майнових інтересів їх учасників.

Конфлікти у сфері оподаткування постійно знаходяться у фокусі вчених-фінансистів. Цією проблематикою займалися О. О. Головашевич, Д. П. Дорошенко, М. В. Жернаков, І. В. Караченцев, В. О. Курило, М. П. Кучерявенко, Є. А. Усенко, Р. Ф. Ханова та інші вчені. При цьому питання визначення самого джерела конфліктності податкових відносин у науковій літературі недостатньо розкрито, що обумовило необхідність здійснення ґрунтовних наукових пошуків, відображених у цій статті.

Постановка завдання. Принципово важливим є швидке врегулювання конфлікту. Короткочасний конфлікт, який швидко вирішується, сприяє поступовому та безболісному подальшому позитивному розвитку суспільних відносин. У свою чергу, тривалість та замороженість

конфлікту можуть спричинити стагнацію розвитку суспільних відносин або навіть застосування незаконних способів вирішення конфліктів. Саме тому визначення причин конфліктності поведінки учасників податкових відносин сприятиме якнайскорішому їх вирішенню або навіть запобіганню.

Результати дослідження. Ефективність учасників будь-яких суспільних відносин залежить від багатьох факторів, до кола яких можна віднести ефективність управління їх діяльністю, наявність матеріальних ресурсів, достатній рівень нормативного регулювання та ін. Проте одним із ключових факторів успіху є вектор спрямованості інтересів учасників відносин.

У податкових відносинах інтереси платників податків, з однієї сторони, та контролюючих органів, що представляють інтереси держави, з іншої сторони, ніколи не співпадають повністю. Це часто призводить до виникнення податкових конфліктів, тому важливо визначитися, які саме причини можуть цьому сприяти. Перед аналізом інтересів сторін у податковому конфлікті необхідно зрозуміти підстави, що характеризують конфліктні податкові відносини. Згідно з І. В. Караченцевим, конфліктність виникає від примусового вилучення частини власності окремого суб'єкта у вигляді податків та їх передачі державі. Незалежно від співвідношення суб'єктивного та об'єктивного в податкових правовідносинах, відзначається об'єктивне протиріччя: інтерес економічного агента у збільшенні та самостійному розпорядженні своєю власністю протистоїть необхідності відчуження її на «загальні потреби». На переконання фахівця, з одного боку, особа, яка сплачує податки, може усвідомити необхідність задоволення суспільних інтересів, яка є об'єктивною і не залежить від її волі. З іншого боку, ця необхідність відображає інтерес держави до примусового вилучення грошових коштів у власності економічного агента. Вчений підкреслює, що жоден економічний агент об'єктивно не зацікавлений у сплаті податків, оскільки це безпосередньо стосується його власного гаманця та призводить до фінансового обтяження. Цю позицію складно заперечити, оскільки індивідуальний економічний інтерес має значний вплив на свідомість особи, і може поставити суб'єктивні потреби вище за об'єктивні [2, с. 12–13].

Варто зауважити, що соціальні регулятори, такі як мораль, релігія та право, мають схожий підхід до конфліктності та її врегулювання. Вони оцінюють природу конфлікту та засоби його подолання. Наприклад, вбивство людини оцінюється негативно в усіх цих соціальних нормах, але кожен регулятор пропонує різні засоби для врегулювання таких відносин.

Важливою метою врегулювання конфлікту є не стимулювання дій окремих сторін, а його подолання через перетворення умов та досягнення компромісу. В процесі вирішення конфлікту можуть змінюватися умови і формуватися нові способи організації суспільних відносин. Таким чином, конфліктність є необхідним елементом соціального життя, і вирішення конфліктів вимагає зусиль для досягнення компромісу та перетворення умов у суспільстві.

Останні податкові реформи в Україні можуть не відповідати гаслам про зменшення податкового тиску, оскільки замість зменшення платежів відбулося об'єднання декількох платежів у однотипні, що не завжди призводить до зниження податкового навантаження. Тому конституційні обмеження можуть стати важливим фактором для забезпечення раціональності та узгодженості в податковому регулюванні. Вони можуть бути важливими передумовами для досягнення виваженості та узгодженості в податковому регулюванні, а також можуть забезпечити стабільність та передбачуваність в податковій системі, запобігти довільним змінам і забезпечувати правовий захист прав та інтересів учасників податкових відносин [5, с. 68–69]. Розгляд і обговорення пропозицій щодо розширення конституційного регулювання податкових відносин може сприяти покращенню ефективності податкової системи та забезпеченню балансу між приватними і публічними інтересами.

Процедури вирішення конфліктів у сфері оподаткування мають в своїй основі спиратися на конституційні підвалини податкового регулювання. Стаття 67 Конституції України визначає, що кожна особа зобов'язана сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом [3]. Цей конституційний імператив формує основу для організації контролюючими органами дій платників податків з приводу реалізації ними свого податкового обов'язку. Проте при цьому він же закладає підґрунтя для діяльності платників податків з вчасної та у повному обсязі сплати законно встановлених податків.

Податковий кодекс України відображає вихідні засади оподаткування та вміщує підстави як для виникнення, так і для вирішення податкових конфліктів. Він містить норми, що регулюють велику кількість питань у податковій сфері [4]. Однак, у науковій літературі можна зустріти пропозиції з розширення конституційного регулювання податкових відносин, зокрема, щодо закріплення вичерпного переліку податків та розподілу повноважень щодо них [1, с. 20-24]. Це може допомогти обмежити діяльність урядових органів у встановленні податків та зборів і забезпечити більшу стабільність та передбачуваність в податковій системі.

Пропозиція М. В. Жернакова щодо розширення конституційного регулювання податкових відносин шляхом закріплення вичерпного переліку податків та розподілу повноважень щодо них має раціональне обґрунтування. [1, с. 20–24]. Закріплення в конституції вичерпного переліку податків може забезпечити більшу стабільність та прозорість в системі оподаткування. Також розподіл повноважень щодо податків може запобігати довільним змінам в оподаткуванні без відповідних змін у конституційних нормах.

Однією з особливостей податкових відносин є їх владно-майновий характер. Податкові відносини базуються на зв'язку між платниками податків і податковими органами, який опосередковується через майнові відносини, зокрема відносини власності. Однак, важливо розуміти, що взаємовідносини учасників податкових відносин не обмежуються лише підпорядкуванням платників податків податковим органам. Справді, сутність цих відносин полягає в підкоренні обох сторін закону. Це означає, що як платники податків, так і податкові органи зобов'язані діяти у відповідності до вимог податкового законодавства.

Податкові органи мають право контролювати виконання платниками податків вимог податкового законодавства і застосовувати владно-зобов'язуючі заходи для забезпечення його дотримання [4]. У свою чергу, платники податків зобов'язані виконувати свої податкові зобов'язання і дотримуватися встановлених правил [2, с. 12–13]. Таким чином, відмінність податкових відносин полягає в їх специфічній природі, що базується на майнових відносинах і підкоренні обох сторін закону. Це робить податкові правовідносини унікальними порівняно з іншими видами публічних відносин, такими як адміністративні.

Конфлікт інтересів не обмежується лише питанням сплати податків, а також включає в себе використання цих коштів і задоволення потреб, на які платники податків розраховують. Ефективність використання публічних коштів і справедливість процедур є важливими аспектами вирішення конфлікту інтересів. Якщо платник податків має впевненість у тому, що його кошти використовуються ефективно та з відповідним соціальним чи економічним ефектом, то це може знизити рівень конфліктності.

Врахування справедливості розміру податку, процедур сплати та витрат з бюджету є також важливим кроком у вирішенні конфлікту інтересів. Якщо платник податків бачить, що податкове навантаження є обґрунтованим, процедури сплати і витрат здійснюються чесно і прозоро, це може сприяти зниженню конфліктності [5, с. 68–69]. Врахування принципу добровільності сплати податків також може мати своє значення в контексті вирішення конфлікту інтересів. Якщо платник податків відчуває, що система оподаткування ефективна та зрозуміла, а процедури сплати податків необтяжуючі, це може сприяти більшій відповідальності та сприйняттю оподаткування як частини суспільного договору.

Конфліктність у податкових відносинах не можна обмежувати виключно спробами платників уникнути своїх податкових зобов'язань і поставити свої приватні інтереси вище публічних і суспільних інтересів. Але недооцінка важливості реалізації публічних інтересів призводить до витягування владних суб'єктів за межі їх повноважень, посягаючи на приватні інтереси [5, с. 68–69]. Тому важливо для держави і територіальних громад забезпечити досягнення і реалізацію власних інтересів виключно з метою задоволення суспільних потреб і інтересів людей. Це обмежує можливість зловживань і створює підстави для відповідальності держави та владних суб'єктів за неналежне виконання своїх обов'язків. Це також відповідає положенням статті 3 Конституції України, яка зазначає, що держава визначає свою діяльність на основі прав і свобод людини, а головним обов'язком держави є захист і забезпечення прав і свобод людини.

Характеризуючи конфліктність податкових відносин у своїх дослідженнях Є. А. Усенко та Н. В. Шевцова наголошують на тому, що у сфері оподаткування взаємодіють важливі інтереси держави, яка потребує наповнення бюджету, та конституційні права громадян, підприємств і організацій, які зобов'язані у державному примусі передавати частину своєї власності у вигляді податків, зборів чи обов'язкових платежів. Вчені вважають оподаткування однією з найконфліктніших сфер суспільних відносин через його внутрішню природу [6, с. 33–45; 7, с. 15]. Ймовірність виникнення конфліктів між цими суб'єктами збільшується через недосконале правове регулювання оподаткування, що призводить до різних тлумачень правових норм сторонами в податкових правовідносинах.

Подолання конфлікту інтересів у податково-правовому регулюванні постає доволі складною задачею. При виконанні податкових обов'язків громадяни віддають частку своїх доходів або майна абстрактним утворенням, таким як держава, без прямого отримання чого-небудь у взаємовідношенні. Це може створювати відчуття конфлікту інтересів, особливо якщо платники податків вважають, що не отримують відповідну компенсацію або користь за витрачені кошти.

Вирішення конфлікту інтересів у податково-правовому регулюванні вимагає узгодження різних факторів і підходів. Одним із способів подолання конфлікту є створення прозорої та ефективної системи оподаткування, де громадяни мають впевненість у тому, що їхні податкові внески використовуються належним чином для загального блага. Крім того, важливо розвивати механізми соціального захисту та розподілу доходів, що допомагають забезпечувати справедливість у системі оподаткування.

Для подолання конфлікту інтересів також можуть використовуватись ефективні комунікаційні стратегії, які пояснюють громадянам необхідність сплати податків та переконують їх у раціональності та справедливості такого підходу. Важливо забезпечувати прозорість у витраті публічних коштів та раціональне фінансування проектів та програм, що сприяє підвищенню довіри громадян до системи оподаткування [5, с. 68–69].

Крім того, посилення контролю за виконанням податкових обов'язків, запобігання податковим ухиленням та зловживанням, а також встановлення справедливих санкцій за порушення податкового законодавства можуть сприяти врегулюванню конфлікту інтересів у цій галузі.

Враховуючи специфіку податкового права та його взаємодії з публічними інтересами та інтересами громадян, важливо шукати баланс, що задовольняє всі сторони. Це може вимагати постійного аналізу та вдосконалення податкового законодавства з метою забезпечення ефективного регулювання та уникнення негативних наслідків конфлікту інтересів.

Конфліктність у податкових відносинах може бути розглянута як частка більшої фінансово-правової конструкції. Податково-правові норми, якими регулюється збирання податків та зборів, повинні бути узгоджені з нормами, що визначають фінансування публічних витрат та використання накопичених коштів для фінансування державних завдань та функцій.

У площині податкового права, конфліктність виникає у зв'язку з рухом коштів від приватних суб'єктів до публічних суб'єктів. Платники податків спрямовують свої ресурси на фінансування публічних потреб, в той час як публічні суб'єкти зобов'язані забезпечувати належне використання цих коштів для задоволення інтересів громадян, таких як освіта, медицина та інші. Таким чином, конфліктність в податкових відносинах виникає у зв'язку з розподілом та використанням грошових потоків між приватними та публічними інтересами. Це вимагає збалансованого підходу до формування податкової системи та ефективного використання публічних коштів для забезпечення справедливості та соціального розвитку.

Висновки. В процесі вирішення конфлікту можуть змінюватися умови і формуватися нові способи організації суспільних відносин. Таким чином, конфліктність є необхідним елементом соціального життя, і вирішення конфліктів вимагає зусиль для досягнення компромісу та перетворення умов у суспільстві.

Конституційний імператив, втілений у статті 67 Конституції України формує підґрунтя для діяльності платників податків з вчасної та у повному обсязі сплати законно встановлених податків. При цьому він опосередковано, через деталізацію прав та обов'язків учасників податкових відносин у нормах податкового законодавства, закладає основу для організації контролюючими органами дій платників податків з приводу реалізації ними свого податкового обов'язку, здійснення контролю над зобов'язаними особами.

Вирішення конфлікту інтересів у податковому та правовому регулюванні потребує гармонізації різноманітних елементів і стратегій. Потенційне рішення полягає у створенні прозорої та ефективної податкової системи, яка вселяє довіру громадян, запевняючи їх, що їхні податкові платежі використовуються належним чином на благо суспільства в цілому. Крім того, надзвичайно важливо розробити заходи соціального захисту та механізми розподілу доходів для сприяння справедливості в системі оподаткування.

Список використаних джерел:

1. Жернаков М. Податкові спори : реформування механізмів вирішення : монографія / Михайло Жернаков. Харків : Право, 2015. 288 с.
2. Караченцев І. В. Правова природа податкових спорів та їх вирішення : дис.... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Ігор Володимирович Караченцев. Харків, 2015. 191 с.
3. Конституція України від 28 черв. 1996 року № 254к/96-Вр. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Податковий кодекс України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13–17. Ст. 112.
5. Роздайбіда А. А. Забезпечення балансу інтересів при вирішенні податкових спорів : дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Анастасія Андріївна Роздайбіда. Ірпінь, 2015. 198 с.

6. Усенко Є.А. Судовий порядок вирішення податкових спорів як засіб зменшення податкового тиску. Вісник Вищого адміністративного суду України. 2009. № 4. С. 33–45.

7. Шевцова Н. В. Диспозитивність та офіційність при вирішенні податкових спорів в адміністративному судочинстві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Шевцова Наталія Володимирівна. Харків, 2011. 213 с.

УДК 349.2

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.1.21>

ЗІНОВАТНА І.В.

ЗІНОВАТНИЙ В.В.

ГЕНЕЗА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ ВІД НЕЗАКОННОГО ЗВІЛЬНЕННЯ

THE GENESIS OF THE LEGAL REGULATION OF THE PROTECTION OF EMPLOYEE RIGHTS AGAINST ILLEGAL DISMISSAL

Мета статті полягає в аналізі генези правового регулювання захисту прав працівників від незаконного звільнення. Досягнення поставленої мети обумовлює необхідність вирішення таких завдань: 1) запропонувати періодизацію розвитку правового регулювання механізму захисту прав працівників в контексті припинення трудових відносин; 2) оцінити стан правового регулювання захисту трудових прав від незаконного звільнення на кожному історичному етапі; 3) побудувати висновок про поточний стан розвитку правового регулювання даної категорії в сучасній Україні. Сформульовано наукову позицію щодо періодизації генези розвитку правового регулювання захисту прав працівників від незаконного звільнення. Проаналізовано кожний історичний відрізок розвитку юридичного підґрунтя захисту трудових прав працівників в контексті припинення трудових правовідносин. Встановлено сучасний стан та перспективи подальшої еволюції системи правового регулювання механізму захисту трудових прав від незаконного звільнення. Зроблено висновок, що незважаючи на те, що правова система України з 90-х років ХХ століття стала на самостійний шлях розвитку, вперше в історії, зважаючи виключно на інтереси власного населення та вітчизняні політичні та економічні реалії, в питанні регулювання праці та трудових відносин, все ще не проведено кардинальних змін та реформ. Підтвердженням цього факту є чинність прийнятого ще за радянських часів Кодексу законів про працю України від 10.12.1971, на заміну якому так і не прийнято сучасного нормативно-правового документу, який би відповідав не тільки сучасним викликам у сфері праці, але й новому соціально-економічному устрою нашої країни. А відтак, у підсумку можемо констатувати, що генеза правового регулювання захисту прав працівників від незаконного звільнення наразі триває і перебуває в активній фазі. Метою такого реформування має стати,

© ЗІНОВАТНА І.В. – кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри трудового права (Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого)

© ЗІНОВАТНИЙ В.В. – аспірант (Харківський національний університет внутрішніх справ)